

schijnselen des levens. Zooals prof. ZWAARDEMAKER als oorspronkelijk onderzoeker een uiterst merkwaardige persoonlijkheid is, zoo staat zijn boek ook als een zeer merkwaardig verschijnsel daar. Tot in onderdeelen vertegenwoordigt het getrouwelijk een beschouwingswijze van de physiologie, die in elk opzicht eerbied afdwingt.

Over de didactische waarde ervan wil ik zwijgen. Hier heeft men te doen met een zóó sterk subjectief iets, dat er over te spreken nauwelijks nut kan hebben. De wijze, waarop iemand lesgeeft, hangt geheel af van, is innig samengeweven met zijn geheele geestelijke persoonlijkheid. Iemand vóórschrijven, hoe hij onderwijs moet geven, of theoretiseeren, hoe dit het beste geschieden kan, lijkt mij ijdel. Voor ieder leeraar is die wijze van onderwijsgeven de beste, die hem zelf het best afgaat: daar zal hij in uitmunten en daarvan zullen zijn leerlingen dus het meeste profijt trekken. Het leerboek van prof. ZWAARDEMAKER geeft geheel zijn persoonlijkheid weer, het geeft den docent ZWAARDEMAKER op zijn best en voordeeligst te zien: ik betwijfel niet, dat wie zich ZWAARDEMAKER tot leidsman neemt, gerugsteund door het mondeling onderricht, in dit boek een uitnemend leerboek zal vinden. En de afgestudeerde, die weer eens zijn physiologie wil opfrisschen, zal er een bondig maar rijk materiaal in bezitten, dat zijn kennis tot op den laatsten stand der wetenschap aanvult. (Literatuuropgaven wijzen er ook tot eigen bronnenstudie den weg).

Rest mij slechts, het boek als Nederlandsche uitgave te loven. Ik acht het een onvolprezen voordeel voor ons allen, studeerenden en docenten, dat wij nu ook voor de physiologie een oorspronkelijk boek bezitten, waarvan taal en stijl en geest eigen en innig Nederlandsch zijn. Dat dit boek reeds na drie jaren in tweeden druk moest verschijnen, acht ik een feit, even heuglijk voor ons allen, als teeken des tijds, als bevredigend voor schrijver en uitgever, als bewijs van de algemeene waardeering van de goede eigenschappen ervan. Dat ook deze tweede druk keurig verzorgd en verlucht is, behoeft nauwelijks vermeld, wanneer men weet, dat het door de Erven BOHN wordt verzorgd.

Met verlangen zien wij deel II tegemoet!

G. VAN RIJNBEEK.

Die kassenärztliche Frage von Dr. med. ARTHUR GABRIEL,
Gotha. MAX VON CRIEGERN, Leipzig 1912.

Een belangwekkend en voor Nederlandsche geneeskundigen leerzaam boek, waarin de schrijver, die zelf geen ziekenfondsgeneesheer is, zoo objectief mogelijk een geschiedkundig overzicht tracht te geven van de ontwikkeling der ziekteverzekering in Duitschland.

Voor zoover de eenigszins droge stof het toelaat, is het onderhoudend geschreven; het is niet verdeeld in hoofdstukken, doch als een doorlopend verhaal te boek gesteld, waarbij zelfs de inleiding ongemerkt overgaat in het eigenlijke boek. Moge dit een deugd zijn ten opzichte van hen, die het achtereen willen doorlezen, lastig is het daarentegen voor iemand, die er iets in wil naslaan, want een alfabetisch register ontbreekt, helaas. De korte inhoudsopgave, die voorafgaat, met verwijzing naar de bladzijden, komt hierin slechts gebrekkig tegemoet.

Het is een boek, waarin de ontwikkeling van de positie der ziekenfondsgeneesheeren in Duitschland is geschetst tot aan de laatste wijzigingen van de Deutsche verzekeringswetten, maar bovendien is het een doorlopende krachtige verdediging van het standpunt der Deutsche artsen. Duidelijk wordt aangetoond, hoe verkeerd het geweest is, dat, bij het ontwerpen der verzekeringswetten in Duitschland, de geneeskundigen niet zijn geraadpleegd, zoodat de wet geen bepalingen bevat, die de positie regelen van de geneeskundigen, wier medewerking voor een goede uitvoering van de wet toch onmisbaar was. In de regeeringskringen geloofde men zelfs niet, dat de medewerking der artsen kon afhangen van het hun aan te bieden honorarium; men stond daar nog op het standpunt, dat de hulp, die de geneeskundigen aan de arbeidende klasse geven, grootendeels als philanthropie beschouwd moet worden. Onbegrijpelijk is het, dat de wetgever, die van dit standpunt uitging, niet bedacht heeft, dat het juist daarom zoo verkeerd is geweest, aan de besturen van de ziekenkassen een zoo groote macht te geven over de geneeskundigen, als in Duitschland is geschied. Volgens den schrijver heeft dit zelfs een demoraliseerende werking gehad op den geneeskundigen stand en op het wetenschappelijk peil der geneeskundigen; het boek bevat, ter illustreering hiervan, prachtige verhalen over solliciteerende geneesheeren en prachtige staaltjes over onhebbelijk optreden en machtsmisbruik van ziekenfondsbesturen. Uitvoerig wordt geschetst, hoe in den aanvang de strijd meestal ging om het honorarium en alleen in de grootere plaatsen ook om de positie der geneesheeren, en hoe langzamerhand een strijd zich ontwikkelde tusschen de geneeskundigen en de besturen der ziekenkassen over de vraag, of er zou zijn vrije artsenkeuze dan wel een stelsel van aangestelde artsen.

De Deutsche geneeskundigen streven naar onbeperkt vrije artsenkeuze, waaronder verstaan wordt, dat ieder arts moet worden toegelaten aan iedere ziekenkas, als hij bereid is te praktizeeren op de voorwaarden, die zijn overeengekomen tusschen de organisaties der ziekenkassen en der geneeskundigen; daarbij komen als onmisbare neven-voorwaarden bezoldiging per bezoek en per verrichting, contrôle-commissies en scheidsgerecht.

Zeer kort wordt in het boek beschreven, wat er op het gebied van het ziekenfondswezen in Duitschland bestond vóór 15 Juni 1883, toen de ziekteverzekeringwet was aangenomen. Belangwekkend is het om te lezen, dat in het begin van de negentiende eeuw het onder geneeskundigen nog niet „standesgemász” was, om rekeningen te zenden aan de patiënten. Na het jaar 1840 echter werden de maatschappelijke opvattingen zoodanig gewijzigd, dat het aanzien meer en meer ging afhangen van de geldelijke positie, die men in de maatschappij had, en tengevolge daarvan ontstonden in Duitschland hier en daar voor de particuliere praktijk plaatselijke tarieven. In wat er toen aan „freie Hilfskassen” bestond, werkten de artsen voor zeer lage bezoldiging, wat geen bezwaar was, omdat dit voor hen *altijd* bijzaak was.

Na de invoering van de ziekteverzekeringwet echter werd de toestand geheel omgekeerd, want deze wet beperkte zeer de particuliere praktijk en maakte dus het bestaan moeilijk voor de meesten, indien zij geen ziekenfondsgeneesheer werden. Het wekt verbazing, dat de wetgever toen niet begrepen heeft, dat het philanthropische werk, het werken voor een zeer laag honorarium in een nevenbetrekking, niet verlangd kon worden, toen deze arbeid hoofdzaak ging worden. Bovendien is het een groot verschil, of men eenigen arbeid vrijwillig kosteloos of nagenoeg kosteloos doet, dan of men een contract moet teekenen, waarbij men zich verbindt, voor een te lagen prijs te arbeiden. De schrijver wijst er ook uitdrukkelijk op, dat, zoodra de arbeiders door middel van bijeengebrachte gelden verzekerd worden voor geneeskundige behandeling, de verzekeraar niet van een andere groep van personen kan verlangen, dezen arbeid als liefdadig werk te verrichten. Wie dit gedeelte van het boek leest, valt het op, hoe de ziekteverzekeringwet in Duitschland een ommekeer teweegbracht in de uitoefening der geneeskunde, terwijl in ons land na dien tijd het ziekenfondswezen zich zonder wettelijke regeling zóó reusachtig heeft ontwikkeld, dat op den dag van de invoering van ziekteverzekeringswetten in ons land van een plotselinge ommekeer geen sprake zal zijn. Voor de geneeskundigen heeft dit het voordeel, dat hun positie van den aanvang af beter zal moeten worden gewaarborgd, dan in Duitschland geschied is. Van het jaar 1883 af ontbreekt de „Kassenarzt-Frage” nooit meer op het menu van de Duitse „Aerztetage”. Het boek bevat een kort en helder overzicht van de besluiten, die op die verschillende vergaderingen zijn genomen, waaruit blijkt, hoe de strijd ook in Duitschland feitelijk tenslotte ging om de beperking van de macht der ziekenfondsbesturen. Het bevat ook belangwekkende cijfers over de uitgaven aan ziekingeld, begrafenisgeld, kraamgeld, geneeskundige hulp, genees-

middelen, ziekenhuisverpleging en administratie, waarbij merkwaardigerwijze de uitgaven voor geneesmiddelen altijd belangrijk blijven beneden die voor geneeskundige behandeling (zonder ziekenhuisverpleging), dus juist omgekeerd als in onze ziekenfondsen het geval is.

Het gevolg van de besluiten der bovengenoemde „Aerztetage” was niet schitterend en beloofde nog minder schitterend te worden, toen het „Zentralverband von Ortskrankenkassen” werd opgericht. Daarna kwam echter, door den krachtigen arbeid van dr. HARTMANN, 13 September 1900 het Leipziger Verband tot stand, dat zich in hoofdzaak ten doel stelde, te strijden voor de maatschappelijke belangen der ziekenfondsgeneesheeren. In den aanvang stond het naast den „Aerztevereinsbund”, doch tenslotte is het geworden de „wirtschaftliche Abteilung” daarvan, waarbij het in zóóverre afhankelijk is van de algemeene vergadering of „Aerztetag”, dat het zich houdt aan de daar genomen besluiten.

Uitvoerig worden nu beschreven de groote conflicten, die in de volgende jaren ontstonden tusschen „Aerztevereine” en „Krankenkassen”, waarbij het conflict te Keulen en de „Schutz- und Trutzbündnis” der artsen aldaar een eerste plaats innemen. Het is jammer, dat het boek eindigt met den 38sten „Aerztetag” in Juni 1911 in Stuttgart en dus geen overzicht meer geeft van de groote gebeurtenissen, die in het eind van 1913 plaats grepen, na de invoering van de laatste wetswijzigingen.

A. C. VAN BRUGGEN.

Hausarzt kalender 1915 von Dr. A. DESSAUER, München.
Verlegt bei CURT KABITZSCH in Würzburg. Prijs 1 mark.

Deze nieuwe week-scheurkalender, die thans voor de eerste maal het licht ziet, is bedoeld voor de huiskamer van het gezin, voor de spreekkamer van den arts, zoowel als voor menig kantoor. Men vindt daarin op ieder blad, dus voor iedere week, een raadgeving op het gebied van hygiëne of op dat van eenvoudige behandeling, waardoor de kalender als waarschuwer tegen verkeerde zaken en als raadgever bij lichte ongemakken kan dienst doen en tevens het publiek kan afhouden van verderfelijke kwakzalverij. Bovendien bevat elk blad een soort motto, waardoor in korte en sobere woorden aan de lezers allerlei nuttige wenken op het terrein van opvoeding en gezondheid worden gegeven. Bijv.: „Führe deinen Kindern den Arzt nicht als Schreckmittel an”. „Wer Kindern Alkohol gibt, begeht ein Verbrechen an ihnen”. Zulk een motto blijft een week lang hangen, zoodat telkenmale het oog er weder op valt. Behalve die wekelijksche raadgevingen bevat de kalender een vijftal zg. „Merkblätter”, d. w. z.